
Muharem Klapić i Amra Kožarić

Investiciona ulaganja u Federaciji BiH u poratnom periodu

Rezime

S obzirom na činjenicu da investicije predstavljaju značajan faktor u privrednom razvoju zemlje, razumljivo je da od njihovog obima, dinamike i strukture zavisi intenzitet privrednih aktivnosti, dinamika privrednog rasta, stepen razvijenosti privredne i industrijske strukture te pravilan i ravnomjeran raspored privrednih kapaciteta. Stoga, u ovom radu težište analize postavlja se na dinamiku i strukturu investicionih ulaganja, ostvarene investicije i izvršene isplate za investicije u Federaciji BiH i kantonima u poratnom periodu, od 1997. do 2004. godine.

Ključne riječi: investicije, dinamika investicija, ostvarene investicije, izvršene isplate za investicije, Federacija BiH, kantoni.

UVOD

Investicije su značajan faktor za poticaj privrednog razvoja svake zemlje čija dinamika i struktura neposredno utiču ne samo na strukturu privrede i stepen razvijenosti područja već i na pravac i dinamiku budućeg privrednog razvoja. U poratnom periodu su na području Federacije BiH uložena relativno značajna sredstva u razvoj privrede. Budući da je posmatrani period u radu

sedam godina, promjene u ulaganjima u razvoj privrednih i vanprivrednih djelatnosti opredijelile su na postavljanje nekoliko ciljeva istraživanja i to: analizirati usmjerenost investicija ka privrednim i vanprivrednim djelatnostima, prikazati kojim djelatnostima (privrednim ili vanprivrednim) pripada najveće procentualno učešće u isplatama za investicije; pratiti dinamiku rasta investicija, te analizirati koliko kantoni Federacije BiH učestvuju u isplatama za investicije.

1. Pojmovno određenje investicija

Investicija (*eng. investment, njem. kapitalanlage, lat. investitio*) je, u širem smislu riječi, materijalno, nematerijalno i novčano ulaganje za tekuće poslovanje, razvoj i ekspanziju ekonomskih jedinica. Kao takva, investicija predstavlja pojam s nekoliko povezanih značenja u ekonomiji i finansijama. U tom kontekstu, investicija je akumulacija u sadašnjosti s nadom dobitka u budućnosti. U makroekonomskoj teoriji, ukupne (agregatne) investicije su jedna od komponenata bruto domaćeg proizvoda (BDP). Pri izračunavanju BDP-a ulaze samo nefinansijske investicije¹.

Kod brojnih autora prisutno je različito poimanje investicija. Budući da se radi o veoma širokom pojmu, kako u mikro tako i u makro teoriji, u nastavku slijedi kratak prikaz tumačenja pojma investicija. Počevši od Keynesa, ovaj makroekonomist podvlači da se investicije odnose na povećanje kapitalne opreme u fiksnom i obrtnom (ili likvidnom) kapitalu (Keynes, 2003. str. 95). P. Samuelson smatra da se čista investicija pojavljuje samo ukoliko se ostvaruje realni dodatni kapital. Drugim riječima, isti autor investicijama označava dodatak fondu stvarnih kapitalnih dobara, odnosno opreme, objekata i zaliha (Samuelson, 1992., str. 446). Peumans razlikuje investicije u širem i užem smislu. Pri tome, u užu pojam investicija uključuje izdatke novčanih sredstava radi kupovine realnih dobara (oprema) u cilju njihovog višegodišnjeg korištenja, a u širem smislu ovaj autor obuhvata i ulaganja u nabavku sirovina, trgovinske robe, troškove usluga i dr. (Ibreljić, 2006., str. 9). G. Depallens pod pojmom

¹ Prema postulatima makroekonomije, investicije (I) moraju biti uravnotežene s ukupnom štednjom (S); prikazano kao $S = I$. Štednju (S) možemo pisati kao $S = PS$ (osobna štednja) + GBS (bruto štednja poduzeća) + GS (državna štednja), a investicije (I) kao $I = BI$ (bruto investicije) + X (neto izvoz). Ako od BI (bruto investicije) oduzmemo Dp (amortizacija), dobit ćemo *neto investicije* (NI).

investicija podrazumijeva ulaganja u nepokretna dobra (zemljište, zgrade) i ulaganja finansijskih sredstava u druge faktore i namjene (oprema, patenti, vrijednosni papiri, intelektualna ulaganja) koji doprinose ostvarenju poslovnih efekata (Ibreljić, 2006., str. 12). P. Masse smatra da investicija znači istovremeno i akt, ali i rezultat toga akta, odnosno odluku o investiranju i objekat u kojeg se investira (Đuričić, 2006., str. 12). Interesantno je određivanje pojma investicija po metodologiji OUN-a. Naime, investicijama se, u ovom slučaju, smatra onaj dio društvenog produkta koji je preostao nakon pokrića opće i lične potrošnje i koji je usmjeren na zamjenu dotrajalih (sredstava) i izgradnju novih privrednih potencijala. Riječ je o definiciji koja je primjerena makroekonomskoj analizi. Međutim, sa mikroekonomskog aspekta, pojmovno određenje investicija zahtijeva nužno uključivanje rizika, neizbježnog pratioca investicionih aktivnosti. Prema I. Ibreljiću, investicije su novčana ulaganja u privrednu djelatnost radi stjecanja prihoda. Riječ je o "ulaganju u sadašnjosti koje, uz prihvatljiv stepen rizika, donosi uvećane učinke u budućnosti" (Ibreljić, 2006, str. 11). Š. Babić pod investicijama, u najširem smislu, smatra ulaganja novčanih vrijednosti radi pribavljanja upotrebnih vrijednosti. Slično je stanovište i D. Vojnića, koji pod investicijama smatra ulaganje novčanih vrijednosti u osnovna ili obrtna sredstva – fondove (Vojnić, 1970., str. 3). Đuričić smatra da su investicije novčana ulaganja u osnovna sredstva i sredstva zajedničke potrošnje, uključujući i ulaganja u trajna obrtna sredstva od strane preduzeća, zajednica i pojedinaca (Đuričić, 2006., str. 12). Iz navedenih definicija može se zaključiti da investicije podrazumijevaju uzdržavanje od potrošnje ekonomskih dobara u sadašnjosti i ulaganja s ciljem uvećanja dobara (i koristi) u budućnosti. Investiranjem, ulagač se odriče potrošnje i koristi u sadašnjosti i orijentiše na kreiranje novog kapitala, odnosno povećanje proizvodnih mogućnosti radi postizanja većih efekata (koristi) u budućnosti. U vezi s poimanjem mikro i makro aspekta investicijskog procesa treba istaći da se oni uzajamno sjedinjuju i prožimaju. Tako makroekonomski aspekt podrazumijeva pristup investicionoj problematici kao komponenti ekonomske ravnoteže (optimalizacija alokacije dijela društvenog proizvoda za investicije), dok mikro aspekt istražuje optimalnost investicijskih odluka na nivou firme (Ibreljić, 2006., str. 13).

2. Značaj investicija

Opće je poznato da su investicije prvorazredni faktor i poluga razvoja svakog preduzeća (na mikro planu) i svakog područja u makroekonomskim okvirima. Međutim, time se ne umanjuje značaj ni drugim vrlo bitnim faktorima kao što su ljudski faktor, prirodni resursi, tehnički progres i dr. Značaj investicija u privrednom razvoju proizlazi naročito iz činjenice što obim, intenzitet i pravci investicione aktivnosti imaju neposredan odraz na intenzitet privredne aktivnosti, dinamiku privrednog rasta, transformaciju privredne strukture, te samim tim i na stepen zaposlenosti kapaciteta i radne snage. Od značaja je, također, ukazati da su investicije takav materijalni faktor čijom se alokacijom oblikuje i mijenja izgled razmještaja privrednih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru.

Osim navedenog, značaj investicija evidentan je i u činjenici što one uvjetuju pojavu novih kapaciteta, doprinose korištenju slobodnih kapaciteta, doprinose podizanju tehničko-tehnološkog nivoa društva, povećanju izvoznih mogućnosti i poboljšanju platnobilansne pozicije zemlje i užeg područja, a pri tome utiču na ekonomsku i vojno-stratešku nezavisnost zemlje. Makroekonomski posmatrano, u kratkom roku preko agregatne tražnje, većina autora dominantno naglašava uticaj investicija na rast proizvodnje i na rast zaposlenosti. Isto tako, evidentan je uticaj investicija na rast proizvodnje u dugom roku, s obzirom na to da uvjetuju akumulaciju kapitala, a ona efektuira na potencijalnu proizvodnju i agregatnu ponudu.

Poseban je značaj investicija u razvoju privredno nerazvijenih područja. U ovom slučaju, kada su u pitanju investicije, nužno je imati u vidu neke specifičnosti u vezi s realizacijom investicija (Babović, Klapić, 2006., str. 175):

- investicije u razvoj privrede nerazvijenog područja, po svome karakteru, uglavnom su investicije u nove kapacitete, za razliku od ulaganja u privredno razvijenim sredinama, gdje se praktično vrši modernizacija i proširenje postojećih kapaciteta, odnosno ugradnja novih saznanja;
- ulaganja u privredne kapacitete na područjima zaostalim u razvoju opterećena su, najčešće, i investicijama u infrastrukturu, kao uvjetom pokretanja razvoja;
- kako su nove investicije imperativ bržeg razvoja nerazvijenih područja, pri čemu se nameće potreba podizanja brojnih i različitih privrednih

kapaciteta, izuzetno je važno pitanje prioriteta i selektivnosti s obzirom na ograničena sredstva, različite efekte poduzetnih ulaganja;

- osiguranje potrebnih sredstava krupan je problem. Ta se sredstva, u najvećoj mjeri (gotovo i u cjelini), moraju osigurati izvan područja budućih korisnika. Kako su rizici ulaganja u privredne kapacitete na nerazvijenom području veći, to su za plasman sredstava potencijalnih investitora atraktivnije privredno razvijenije sredine, i
- kadrovi su često jedan od vrlo naglašanih problema u pripremi i realizaciji (a često i u samoj eksploataciji kapaciteta) investicija na ovim područjima.

3. Karakteristike investicija

Investicije karakterišu brojne specifičnosti. Između ostalog, treba ukazati na slijedeće:

- osnovna ekonomska osobina investicija jeste *razvojna*. To podrazumijeva njihovu primarnu ulogu u ekonomskom rastu i razvoju preduzeća i privrede. Intenzivnim investiranjem sa što manje rizika preduzeće i nacionalna privreda postižu ubrzan rast i razvoj;
- investicione aktivnosti su, prije svega, *racionalne* aktivnosti. Riječ je, dakle, o aktivnostima s vrlo malo rutinskog rada ili izvjesnih prilika. Cjelokupna aktivnost se mora sveobuhvatno, interdisciplinarno predvidjeti i na osnovu toga isplanirati i realizovati;
- svaku investicionu aktivnost prate *neizvjesnosti i rizici*. Vremenski period od izvršenih ulaganja u sadašnjosti i očekivanih efekata u budućnosti može dugo da potraje: što je taj period duži, neizvjesnost i rizik u postizanju efekata su veći (Đuričić, 2006., str. 14);
- očekivani razvoj i investiranje u razvoj determinisani su *nizom faktora i uvjeta* i to naučno-tehnološke, ekonomske, urbane, pravno-političke, ekološke i druge prirode. Promjene bilo kojeg uticajnog faktora, direktno ili indirektno, pozitivno ili negativno, utiču na ekonomiju investicionog projekta. To zahtijeva posebnu angažovanost u vezi s istraživanjem uticajnih faktora na efekte investicija (Ibreljić, 2006. str. 12);
- investicije vremenski *povezuju sadašnjost* (odricanje od koristi i zadovoljenja potreba) i *budućnosti* (očekivani efekti), i
- važno mjesto u kompleksu aktivnosti koje investitor nužno mora obaviti u pripremi investicije vezano je za *osiguranje sredstava* za investiranje,

ali i za niz drugih prethodnih radnji kao što su ispitivanja i istraživanja, izrada prethodnih studija opravdanosti i idejnih projekata, izrada studija podobnosti - feasibility study, izrada poslovnih-biznis planova, donošenje odluke o izgradnji, pribavljanje urbanističke i drugih saglasnosti, izgradnja objekata i nadzor i dr.

4. Klasifikacija investicija

Tipologija, odnosno grupisanja investicija u slične skupine prikazana su različitim kriterijima, kako u teoriji tako i u praksi. Tako u samoj teoriji, imajući u vidu radove brojnih autora, ne postoji jedinstveno mišljenje u vezi s podjelom investicija u pojedine skupine. U privrednoj praksi i u normativnoj regulativi podjele, odnosno grupisanja investicija, izvršene su u skladu s ciljevima zakonskih normi. Ove razlike u grupisanju proizlaze iz niza specifičnosti vezanih za motive ulaganja, predmet investiranja, subjekte investiranja, izvore finansiranja, namjenu investicija, značaj i obuhvatnost investicija i dr.

Imajući u vidu i mikro i makro aspekt investicija, među brojnim autorima najpotpuniju klasifikaciju investicija dao je I. Ibreljić. Od brojnih kriterija klasifikacija investicija u literaturi se izdvajaju najčešće slijedeći (Ibreljić, 2006., str. 19-24):

- prema osnovnoj namjeni ili ekonomskoj strukturi investicije se dijele na *privredne* (kapitalna izgradnja) i *neprivredne* (ulaganje u obrazovanje, zdravstvo, kulturu);
- prema izvorima finansiranja razlikuju se *bruto* investicije (finansiranje iz akumulacije i amortizacije) i *neto* investicije (finansiranje iz akumulacije);
- s obzirom na značaj i obuhvatnost treba razlikovati *međunarodne* investicije, investicije *državnog* značaja, *regionalne* investicije, *lokalne* investicije i *industrijski kompleksi*;
- s obzirom na predmet ulaganja razlikuju se: *materijalne* investicije (investicije u fiksni obrtni kapital) i *nematerijalne* (patenti, licence);
- prema tehničkoj strukturi razlikujemo investicije u *građevinske objekte*, *opremu*, *pripremu kadrova*, *studije istraživanja* i dr.;
- prema karakteru vlasništva razlikujemo investicije u *privatnom* i *javnom* sektoru;
- imajući u vidu karakter izgradnje, pojavljuju se investicije u *novogradnju*, *rekonstrukciju* i *racionalizaciju*;

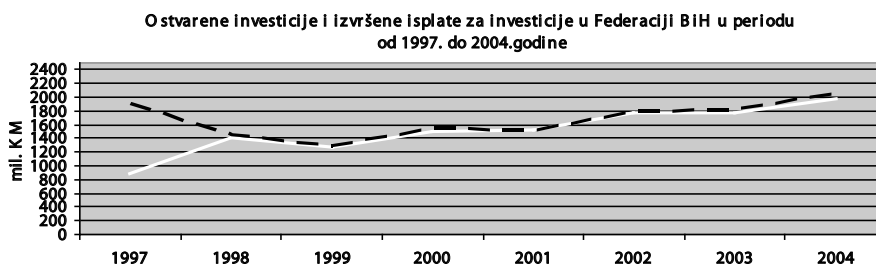
- prema razlozima koji determinišu investiranje postoje *autonomne* investicije (determinisane egzogenim socijalnim, političkim, demografskim, tehničkim i drugim faktorima) i *inducirane* investicije determinisane endogenim faktorima privrednog sistema (kamatna stopa, ponuda i tražnja, nivo dohotka i dr.);
- prema motivima investiranja javljaju se investicije u *zamjenu*, investicije u *ekspanziju*, *kapacitet*, investiranje u *proizvod*, *strateške* investicije i investicije u *diverzifikaciju* ili *inovaciju*;
- prema vrsti i širini zahvata za održavanje postojećih fiksnih sredstava treba razlikovati *rekonstrukciju*, *modernizaciju*, *adaptaciju* i *dogradnju*;
- imajući u vidu specifičnosti ekonomske evaluacije i rangiranja u planu kapitalnih ulaganja, postoje *međusobno isključive* investicije i *nezavisne* investicije;
- polazeći od tehnološke i ekonomske povezanosti, treba razlikovati *tehnički* i *ekonomski nezavisne* investicije, te *tehnički* i *ekonomski zavisne* investicije;
- prema komplementarnosti/supstituciji susreću se *komplementarne* investicije i *supstituti*;
- prema stepenu uvjetovanosti postoje *vezane* i *nevezane* investicije;
- prema stepenu tehničkog kompatibiliteta imamo *tehnički kompatibilne* i *tehnički nekompatibilne* investicije;
- prema namjeni mogu se razlikovati ulaganja u *fiksne* i *obrtne* fondove;
- prema ekonomskom efektu za preduzeće postoje *poslovne* investicije (daju direktne ekonomske efekte) i *neposlovne* (daju indirektno ekonomske efekte);
- prema društvenoj funkciji postoje *demografske* i *ekonomske* investicije (višak iznad demografskih investicija);
- kada je preduzeće predmet investiranja, postoje *kupovina* nekog preduzeća, *zakup* preduzeća, *fuzija* s nekim preduzećem i *učesće u novom preduzeću*;
- prema nivou rizika treba razlikovati: investicije s *relativno malo rizika*, *rizičnije* investicije i *najrizičnije* investicije;
- s obzirom na nivo korištenja tehnoloških dostignuća u procesu investiranja postoje *tradicionalne* i *moderne* investicije i
- prema tokovima investicionih ulaganja i efekata koji iz njih proizlaze u različitim dimenzijama vremena treba razlikovati *jednokratne* investicije – *efekti u jednom trenutku* (ulaganje u šumski fond i dobijanje drvne mase), *kontinuelne* investicije – *efekti u jednom trenutku* (višegodišnja ulaganja

u izgradnju stambenih zgrada i brodova) i *jednokratne investicije – efekti kontinuelni*: nabavka sredstava za rad, transportna sredstva (Đuričić, 2006., str. 12).

5. Obim, dinamika i struktura investicija u Federaciji BiH u poratnom periodu (1997.-2004. godina)

Na području Federacije BiH u obnovu i razvoj privrede i vanprivredne djelatnosti u poratnom periodu investirana su relativno značajna sredstva. Prema podacima koji se odnose na razdoblje od 1997. do 2004. godine² ukupno *ostvarene* investicije iznose 13.404 mil. KM, a *izvršene isplate* 12.126 mil. KM. Godišnji prosjek *ostvarenih* investicija realizovan je u iznosu od 1.675 mil. KM, dok *izvršenih isplata* 1.515 mil. KM, što čini procentualno 90,4 posto.

Upoređujući ostvarene investicije i isplate za investicije (izvršena plaćanja za investicije) za navedeno razdoblje, došli smo do slijedećeg prikaza. (*Slika 1.*)



Slika 1. Ostvarene investicije i izvršene isplate za investicije u Federaciji BiH (1997.-2004.)

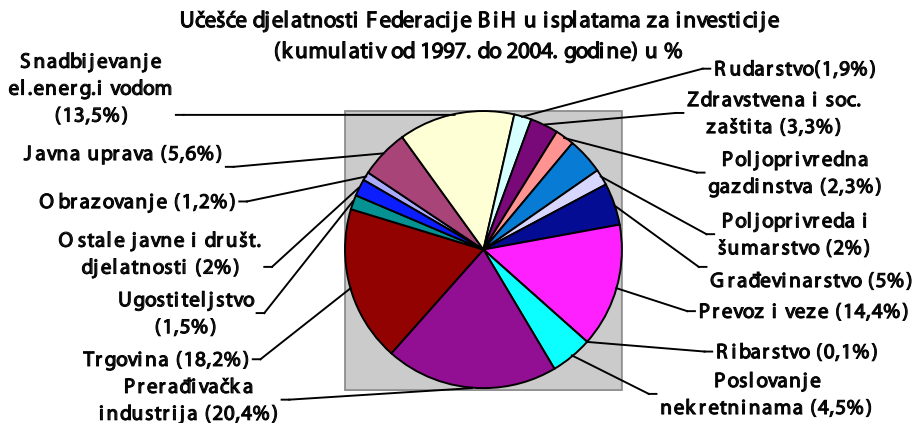
Globalni strukturni aspekt investicija potvrđuje njihovu dominantnu usmjerenost na *privredne djelatnosti* (u odnosu na vanprivredne) i to u nivou

² Podaci o ostvarenim investicijama i isplatama za investicije kao i podaci o vrstama djelatnosti po kantonima i na nivou Federacije BiH prikupljeni su uz pomoć Biltena Federalnog zavoda za statistiku: Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama. Podaci su dostupni i u elektronskoj formi: [<http://www.fzs.ba/publicb.htm>, maj 2007.].

Period od 1997. do 2004. godine je bitan zbog potpunosti podataka i cjelovite slike stanja investicionih ulaganja u Federaciji BiH. U trenutku nastajanja rada, podaci za 2005. i 2006. godinu su bili tek u pripremi.

od 89,9 posto u ostvarenim investicijama, a u izvršenim isplatama 87,9 posto. Unutar privrede, s obzirom na značaj pojedinih privrednih oblasti, uočljive su razlike u njihovom učešću u ukupnim isplatama za investicije (izvršene isplate za investicije). Najviše je investirano u *prerađivačku industriju* i to 2.447 mil. KM (20,4 posto), zatim u *trgovinsku djelatnost* 2.052 mil. KM (18,2 posto), *prijevoz i veze* 1.746 mil. KM (14,4 posto), te snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom 1.642 mil. KM (13,5 posto). U ukupnim isplatama za investicije (izvršene isplate za investicije) najmanje su participirale slijedeće djelatnosti: *ribarstvo* 6,8 mil. KM (0,05 posto), *ugostiteljstvo* 177 mil. KM (1,4 posto), *rudarstvo* 225 mil. KM (1,8 posto), te *poljoprivreda i šumarstvo* sa 247 mil. KM (2,0 posto).

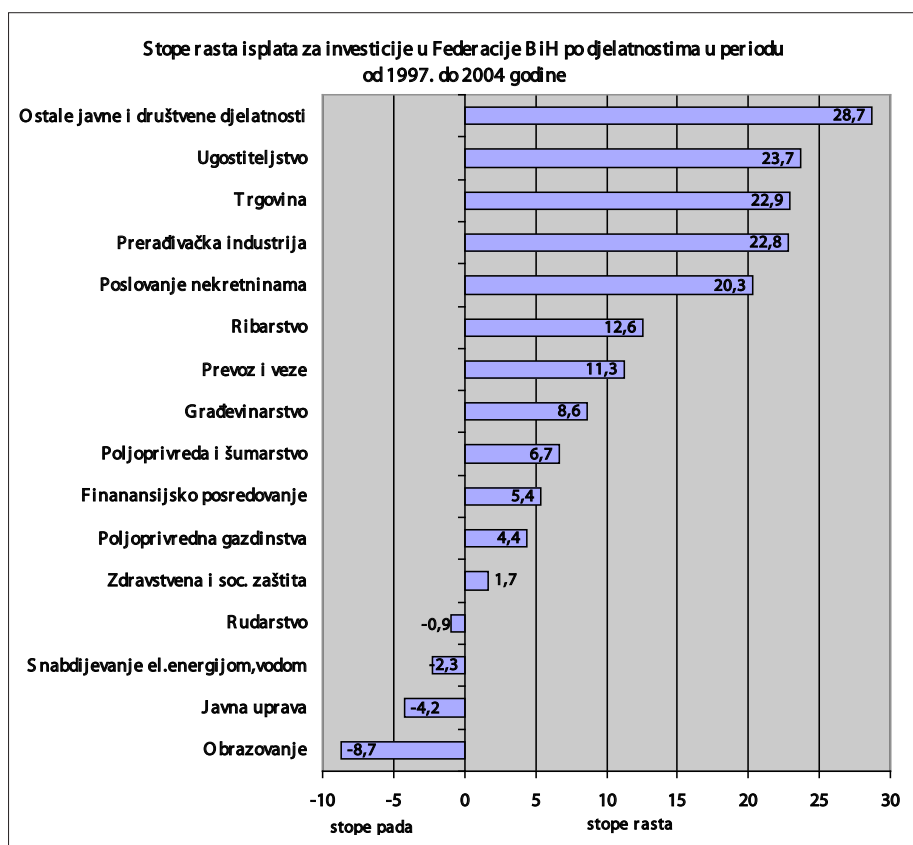
O tome kakva je struktura ulaganja (isplate za investicije) po pojedinim djelatnostima u Federaciji BiH, pokazuje i *Slika 2*.



Slika 2. Učešće djelatnosti Federacije BiH u isplatama za investicije [1997.-2004.]

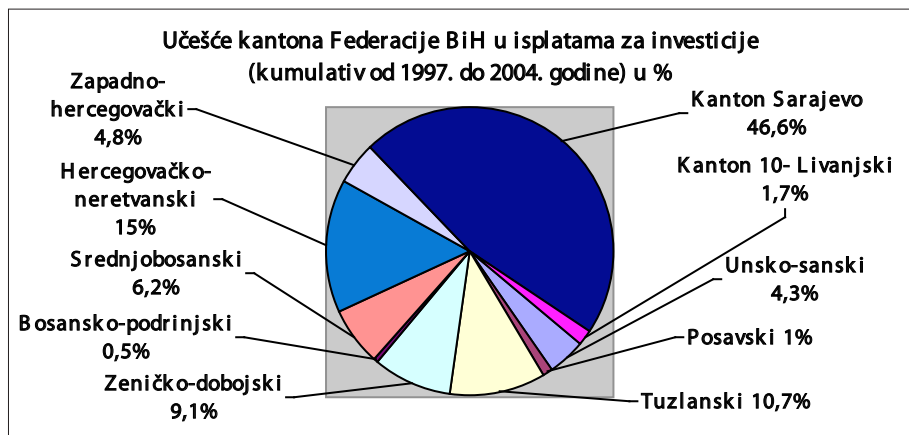
Vanprivredne djelatnosti su u ukupnim isplatama za investicije u razdoblju od 1997. do 2004. godine, participirale u iznosu od 1.474 mil. KM (12,1 posto). Najveće učešće u ovom segmentu vanprivrednih djelatnosti ima *javna uprava* (5,6 posto), zatim *zdravstvena i socijalna zaštita* (3,3 posto), *ostale javne društvene djelatnosti* (2,0 posto), a *obrazovanje* sa simboličnim učešćem (1,2 posto). Kada je riječ o dinamici rasta investicija u posmatranom periodu,

prepoznatljive su velike razlike među djelatnostima u pogledu visine stope rasta investicija. Po tome se naročito izdvajaju u vanprivredi *ostale javne i društvene djelatnosti* sa stopom rasta od 28,7 posto, zatim u privredi, *ugostiteljstvo* (23,7 posto), *trgovina* (22,9 posto), *prerađivačka industrija* (22,8 posto), te *poslovanje nekretninama* (20,3 posto). Podaci pokazuju i na pojavu dezinvestiranja i to u slijedećim djelatnostima: *obrazovanje* 8,7 posto, *javna uprava*, 4,2 posto, *snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom* 2,3 posto i *rudarstvo* 0,9 posto.



Slika 3. Stope rasta isplata za investicije u Federacije BiH po djelatnostima (1997.-2004.)

Teritorijalna alokacija *investicija po kantonima (isplate za investicije)* ukazuje na vrlo velike razlike u pogledu učešća pojedinih kantona. (Slika 4.)



Slika 4. Učešće kantona Federacije BiH u isplatama za investicije (1997.-2004.)

Ove razlike uvjetovane su različitim faktorima privredne, demografske, društveno-ekonomske i druge prirode. Pri tome je važno i dodati da su različiti nivoi razvijenosti kantona pod uticajem i različito formirane strukture djelatnosti u njima (npr. u nekim kantonima je više zastupljena industrija, u nekima poljoprivreda), zatim tehničko-tehnološkog nivoa, raspoloživost prirodnih resursa i dr. Od deset kantona u Federaciji BiH (Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Srednjobosanski, Hercegovacko-neretvanski, Zapadnohercegovački, Kanton Sarajevo i Livno), uvjerljivo najveće učešće u isplatama za investicije ima *Kanton Sarajevo*, sa oko 46,6 posto. Poslije Sarajevskog kantona, po učešću je Hercegovacko-neretvanski kanton (15 posto), a odmah poslije njega je i Tuzlanski kanton sa oko 10,7 posto učešća.

Zaključak

Imajući u vidu prethodna razmatranja i analiziranja o ostvarenim investicijama i isplatama za investicije u Federaciji BiH, kao karakteristično može se izdvojiti slijedeće:

Investicije su u Federaciji BiH, u poratnom periodu, predstavljale bitan faktor u poticanju privrednog razvoja, privrednih djelatnosti, te rekonstrukciji i obnovi, bilo da se radilo o energetskej infrastrukturi, zdravstvu, obrazovanju, transportu, vodosnadbijevanju ili poljoprivredi.

U posmatranom periodu, od 1997. do 2004. godine, uočeno je da su investicije u Federaciji BiH više usmjerene ka privrednim djelatnostima, nego što je to slučaj s vanprivrednim djelatnostima, i to tako da je procentualno učešće privrednih djelatnosti u ostvarenim investicijama 89,9 posto, dok je u isplatama za investicije taj iznos 87,9 posto. Vanprivredne djelatnosti učestvuju sa oko 10,1 posto u ostvarenim investicijama, a u isplatama za investicije samo 12,1 posto.

Posmatrajući pojedinačno po djelatnostima (poljoprivreda, lov i šumarstvo, ribarstvo, rudarstvo, prerađivačka industrija, opskrba električnom energijom, plinom i vodom, građevinarstvo, trgovina na veliko i malo, popravak motornih, vozila i motocikla, predmeta za vlastitu upotrebu i domaćinstvo, ugostiteljstvo, prijevoz, skladištenje i veze, finansijsko posredovanje, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge, javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, ostale javne, društvene, socijalne i vlastite uslužne djelatnosti i poljoprivredna gazdinstva), najveći procent u isplatama za investicije pripada prerađivačkoj industriji, zatim trgovini, transportu i saobraćaju te energetskeim kapacitetima.

Analizirajući isplate za investicije po kantonima u Federaciji BiH, na prvom mjestu se nalazi *Kanton Sarajevo*. Razlog za tako veliku razliku u teritorijalnoj alokaciji investicija među kantonima može se naći u većem prostornom rasporedu veoma važnih prirodnih resursa lociranih u središtu BiH – Sarajevu. Također, jedan od razloga može biti i demografija, s obzirom na to da se radi o području s najvećom gustoćom naseljenosti. Tuzlanski kanton je u značajnom zaostajanju za Sarajevskim kantom i to za 36 posto. ■

Summary

Investments are the major factor in the economic development of the region (country). It is intelligible that from size of investments, dynamics and their structure depends the intensity of economic activities, dynamics of economic

growth, economic and industrial structures, proper and even plan of economic capacities. Hence, in this paper center of analysis are dynamics and structure of investments, gross fixed capital formation and payments for gross fixed capital formation in Federation of Bosnia and Herzegovina and cantons in post-war period, 1997. until 2004.

Key words: investments, dynamics of investments, gross fixed capital formation, payments for gross fixed capital formation, Federation of Bosnia and Herzegovina, cantons. ■

Literatura

- Babović, S., Klapić M., (1996), “Stanje, problemi, strateški ciljevi i globalni pravci razvoja privrede Tuzlanskog-podrinjskog kantona”. Zbornik radova ”Strategija privrednog razvoja TPK”, Ekonomski institut Tuzla i Vlada TPK, Tuzla
- Đuričić, M., (2006), “Menadžment investicionih procesa”, Fakultet za industrijski menadžment, ICIM, Kruševac
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (1997), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (1998), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (1999), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2000), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2001), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2002), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2003), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2004), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo

- Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, (2005), Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo
- Ibreljić, I., (2006), “Investicije – teorija, projekti, evaluacija”, Harfograf, Tuzla
- Keynes, J.M, “The General Theory of Employment, interest and Money”, (2003), [[http://www.etext.library.adelaide.edu.au.](http://www.etext.library.adelaide.edu.au)]
- Klapić, M., (2002), “Tuzla kao razvojni centar Sjeveroistočne Bosne”, Ekonomski institut Tuzla, Tuzla
- Samuelson, P.A., Nordhaus W.D., (1992), Ekonomija, Mate Zagreb, Zagreb
- Vojnić, D., (1970), “Investicije i ekonomski razvoj”, Ekonomski institut Zagreb, Zagreb
- Vujaklija, M., (1991), “Leksikon stranih riječi i izraza”, četvrto izdanje, Beograd